

Hanna Bort-Nowak

biblioteka@asp.lodz.pl współpraca

Marzena Królikowska, Katarzyna Winkler

Akademia Sztuk Pięknych im. Wł. Strzemińskiego w Łodzi

Biblioteka

**BIBLIOGRAFIA PRAC MAGISTERSKICH I LICENCJACKICH
STUDENTÓW AKADEMII SZTUK PIĘKNYCH
IM. WŁ. STRZEMIŃSKIEGO W ŁODZI
ZA LATA 1984–1998, PROJEKT**

Abstract: The paper is aimed at the presentation of electronic data base, entitlea „Bibliography of Master’s and Bachelor’s Degree Theses of the Strzemiński Academy of Fine Arts and Design in Łódź”. The paper complises 2 parts. The first part presents the results of psychological questionnaire concluded among library users. In the second part of the questionnaire the analisis and description of the data base has been performed.

Słowa kluczowe: informacja naukowa, elektroniczne bazy danych, bibliografia, komunikacja naukowa, cyfrowe zasoby informacyjne

Wstęp

Intensywny rozwój technik teleinformatycznych w szybkim tempie zmienia obraz współczesnego społeczeństwa. Żyjemy obecnie w postindustrialnym społeczeństwie informacyjnym (e-society). Biblioteki funkcjonujące w takim środowisku muszą podejmować nowe zadania, aby sprostać oczekiwaniom i potrzebom swoich użytkowników. Wymagania czytelników bibliotek zmieniają się szybko wraz z intensywnie rozwijającą się techniką teleinformatyczną. Sieć Internetu będąca gigantyczną „bazą danych” staje się powoli głównym źródłem pozyskiwania i przetwarzania informacji. Obecnie biblioteki przestają być postrzegane jedynie jako instytucje kultury umożliwiające dostęp do dziedzictwa kulturowego, a coraz częściej jako ośrodki zapewniające dostęp do potrzebnej informacji w każdej dziedzinie. Dzięki nowym technologiom biblioteka może intensyfikować działalność informacyjną. Współczesne technologie pozwalają na gromadzenie, przechowywanie i udostępnianie informacji w postaci dostępnych obiektów cyfrowych. Efektem tych zmian są powstające biblioteki cyfrowe, repozytoria, bazy danych, systemy sieciowego udostępniania naukowych baz danych. Pojawienie się w sieci Web 2.0 wprowadza czytelnika w jeszcze bardziej zmodyfikowaną i zaawansowaną technologicznie przestrzeń informatyczną. Użytkownicy Web 2.0 uczestniczą w tworze-

niu zasobu i usług udostępnianych poprzez serwisy bibliotek cyfrowych. Biblioteki 2.0 umożliwiają dostęp do komunikatorów, blogów, wiki, tagów, publicznych i prywatnych profili. Tworzona jest wirtualna przestrzeń wzajemnego oddziaływania bibliotekarzy i czytelników¹.

Przykładem takiego serwisu jest „Federacja Bibliotek Cyfrowych” (FBC). Serwis ten udostępnia zaawansowane usługi sieciowe oparte na zasobach cyfrowych dostępnych w polskich bibliotekach cyfrowych i repozytoriach. Zasoby te są współtworzone przez różne instytucje naukowe jak: biblioteki, archiwa, muzea czy ośrodki badawcze. Obecnie zasób FBC zawiera ponad 210 000 dostępnych publikacji². Zapotrzebowanie na szybką i wyselekcjonowaną, ogólnie dostępną informację ogromnie wzrasta. Biblioteka w procesie komunikacji społecznej jest nie tylko pośrednikiem pomiędzy czytelnikami a zasobami bibliotecznymi i źródłami informacji, ale również nadawcą i doradcą. Wyszukuje, selekcjonuje, tworzy i przekształca informację naukową³.

Ważnym i często wykorzystywanym składnikiem warsztatu informacyjnego biblioteki są bibliografie. Podejmując prace nad takim projektami, realizowane są zadania funkcji informacyjnej, jaką powinna pełnić biblioteka naukowa na rzecz środowiska akademickiego uczelni. Udostępnianie baz danych w publicznej sieci Internetu stwarza możliwości powszechnego i łatwego dotarcia do danych bibliograficznych wszystkim zainteresowanym użytkownikom. Przykładem takiej bazy funkcjonującej w sieci jest Bibliografia prac dyplomowych Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdańsku tworzona przez Bibliotekę Główną AWF⁴.

Ankieta biblioteczna

W pierwszym etapie prac została przeprowadzona anonimowa ankieta. Respondentami ankiety byli użytkownicy biblioteki Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi. Badanie trwało ok. 3 tygodni. W tym czasie w ankiecie wzięło udział 300 osób. Ankieta zawierała dwa pytania. Pierwsze pytanie brzmiało:

1. Z jakich form wyszukiwania dostępnych w bibliotece korzysta Pan (Pani) najczęściej?

- a. elektroniczne bazy danych (katalogi, bazy bibliograficzne itp.),
- b. katalogi kartkowe.

¹ D. Ostrowska, *Od Web 2.0 do Biblioteki 2.0*, „Bibliotekarz” 2008, nr 3, s. 12.

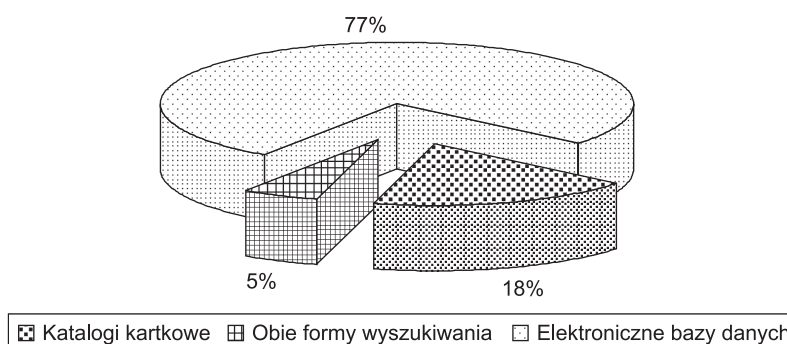
² *Federacja Bibliotek Cyfrowych*, [dostęp: 12. 04. 2009], <http://fbc.pionier.net.pl/owoc>

³ R. Tomaszewska, M. Polarczyk, *Wybrane aspekty komunikacji społecznej w bibliotece akademickiej*, [dostęp: 14.04.2009], http://www.cbr.edu.pl/konf2005mat/html/tom_pol.html.

⁴ *Bibliografia prac magisterskich Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdańsku od r. 2000*, [dostęp: 14. 04 2009], <http://www.awfgda.expertus.com.pl/e/>.

Zadając takie pytanie respondentom, chcieliśmy ustalić procentowy udział tych dwóch form wyszukiwania wśród ankietowanych korzystających z biblioteki. Ponieważ pytanie miało formę półotwartą, tzn. nie wymagało wskazania zdecydowanie jednoznacznej odpowiedzi, uzyskaliśmy dodatkowo jeszcze jedną grupę odpowiedzi zawierającą obie formy wyszukiwania, tzn. katalogi kartkowe i elektroniczne bazy danych.

Dane uzyskane w tej części ankiety prezentowane są na rys. 1.

Rys. 1. Z jakich form wyszukiwania dostępnych w bibliotece korzysta Pan (Pani) najczęściej?

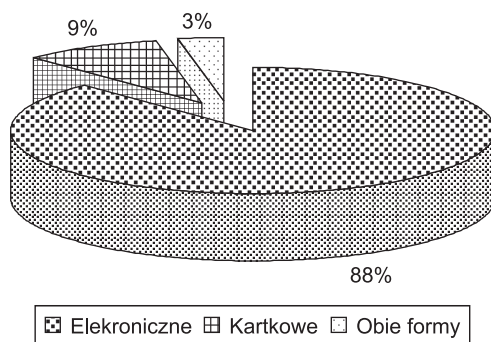
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych 2009.

Analizując wyniki pierwszej części ankiety widzimy wyraźnie, że największą grupę respondentów (77% badanych) stanowią czytelnicy, którzy jednoznacznie określili, że korzystają najczęściej z elektronicznych baz danych. Wynik ten w zasadzie potwierdził nasze przypuszczenia i dość jednoznacznie odzwierciedla preferencje czytelników. Druga grupa, stanowiąca 18% badanych, odpowiedziała, że korzysta najczęściej z tradycyjnych katalogów kartkowych. Trzecia grupa (5% badanych) zaznaczyła obie formy wyszukiwania, czyli katalogi kartkowe oraz bazy elektroniczne. Ten wynik wymagałby dodatkowego komentarza. Wydaje się prawdopodobne, że wynika to z faktu iż część zasobu biblioteki nie została jeszcze wprowadzona (z różnych przyczyn) do katalogu elektronicznego. Ta część księgozbioru opracowana jest tylko w katalogach kartkowych. Korzystanie zatem z obu form wyszukiwania zwiększa skuteczność dotarcia do poszukiwanej literatury.

Drugie pytanie miało za zadanie wyodrębnić grupy wiekowych wśród respondentów oraz uzyskanie danych, w jakim stopniu formy wyszukiwania są wykorzystywane w obrębie danej grupy wiekowej. Ustaliliśmy 3 przedziały wiekowe :

- 1) do 25 lat,
- 2) 26–40 lat,
- 3) powyżej 41 lat.

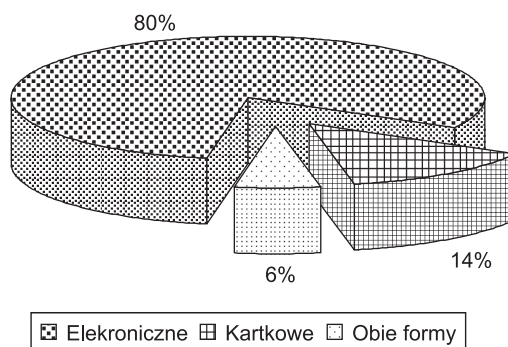
W obrębie poszczególnych grup wiekowych korzystanie przez czytelników z różnych form wyszukiwania prezentuje się następująco na wykresach opisowych podanych poniżej (rys. 2, 3, 4).

Rys. 2. Grupa wiekowa a. do 25 lat

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych 2009.

Pierwsza grupa (respondenci do 25 lat) reprezentuje tzw. „pokolenie sieciowe”. Wyraźnie widać, że użytkownicy w tej grupie wiekowej preferują zdecydowanie korzystanie z baz elektronicznych. Pewnym zaskoczeniem jest wystąpienie 9% grupy deklarującej korzystanie najczęściej z katalogu kartkowego. Może to wynikać z braku dostatecznych umiejętności korzystania z narzędzi elektronicznych.

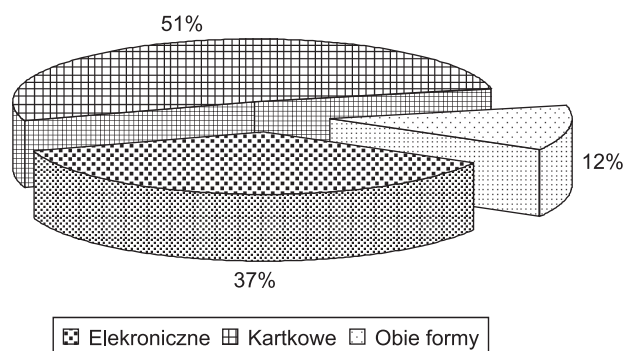

Rys. 3. Grupa wiekowa b. 26–40 lat

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych 2009.

W tej grupie mieszczą się zarówno przedstawiciele pokolenia sieciowego jak również osoby przyzwyczajone do tradycyjnych źródeł wyszukiwania (średnie pokolenie).

Zaznacza się tu niewielki spadek użytkowników baz elektronicznych, ale wzrost blisko dwukrotny korzystających z tradycyjnych katalogów kartkowych.

Rys. 4. Grupa wiekowa c. powyżej 41 lat

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych 2009.

Trzecia grupa reprezentuje tzw. pokolenie Biblii Gutenberga. Zdecydowanie korzysta najczęściej z tradycyjnej formy katalogów kartkowych, ale wykazuje też dużą gotowość do korzystania ze źródeł elektronicznych.

Dane ankietowe dość wyraźnie obrazują preferencje czytelników. Najmłodszy w zdecydowanej większości korzysta z narzędzi elektronicznych. W grupie osób powyżej 41 roku życia odsetek osób deklarujących korzystanie z takich narzędzi spada ponad dwukrotnie. Dostyc ciekawie prezentują się dane dotyczące osób deklarujących korzystanie z obu form wyszukiwania. W pierwszej najmłodszej grupie użytkowników jest to minimalny odsetek. Można pokusić się o taką refleksję, że jeżeli informacja jest niedostępna w sieci to dla tej grupy czytelników praktycznie nie istnieje. Nie wykazują potrzeby poszukiwania jej w inny dostępny sposób. W następnej grupie, 26–40 lat, wykorzystanie obu form wyszukiwania rośnie o 100%, a w ostatniej grupie o 200%. Te grupy czytelników nie poprzestają na elektronicznych narzędziach wyszukiwawczych, ale starają się dotrzeć do poszukiwanej informacji także w inny dostępny sposób, korzystając z tradycyjnego katalogu kartkowego.

Analizując wyniki ankiety, łatwo możemy zauważyć jakie mechanizmy w dziedzinie poszukiwania informacji mają współcześnie największe szanse rozwoju i z jakich narzędzi czytelnik (jednocześnie użytkownik sieci) będzie korzystał najczęściej. Zdecydowanie preferowane są narzędzia elektroniczne. Rozproszenie informacji znacznie utrudnia dotarcie do niej. Dane uzyskane w wyniku przeprowadzonej ankiety potwierdzają potrzebę tworzenia elektronicznych baz bibliograficznych, jako źródła pozyskiwania informacji. Bibliograficzne bazy danych stanowią szybką ścieżkę w obiegu informacji naukowej. Dynamizują obieg tej informacji. Stworzenie elektronicznej bazy bibliograficz-

nej w planowanym projekcie pozwoli zebrać oraz uporządkować dane bibliograficzne, a tym samym skrócić czas poszukiwania i podnieść jego efektywność. Łatwość dostępu do bazy oraz odpowiednio opracowany system indeksacji danych pozwolą efektywnie wykorzystywać bazę przez wszystkie grupy użytkowników (czytelników biblioteki).

Charakterystyka bazy bibliograficznej

„Bibliografia prac magisterskich i licencjackich studentów Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi” jest bibliografią specjalną. Przedmiotem opracowania jest zbiór 800 prac zgromadzony przez bibliotekę w latach 1984–1998. Są to prace niepublikowane. Uporządkowany i zinwentaryzowany zbiór znajduje się w magazynie Biblioteki ASP. Opracowana baza danych jest bibliografią retrospektywną. Zasięg chronologiczny obejmuje lata 1984 do 1998 r. Zakres tematyczny wiąże się ze wszystkimi specjalizacjami nauczania w uczelni i obejmuje takie zagadnienia: sztuka, malarstwo, grafika, rzeźba, fotografia, tkanina unikatowa, sztuka użytkowa, projektowanie ubioru, biżuterii, tkaniny, form przemysłowych, projektowanie graficzne, edukacja wizualna. Jest ograniczony do zagadnień związanych ze sztuką w jak najszerszym rozumieniu tego pojęcia. Opisy bibliograficzne są sporządzane z autopsji (bibliografia prymarna). Pod względem doboru materiałów jest to bibliografia selekcyjna.

Rekord bibliograficzny, zasady rejestracji

Rejestracja danych bibliograficznych odbywa się w elektronicznym systemie bibliograficznym „Expertus”, w formacie USMARC⁵. Ogólny wykaz elementów opisu bibliograficznego rejestrowanych w tym systemie:

- tytuł oryginału,
- tytuł angielski,
- nazwiska, imiona i jednostki organizacyjne autorów,
- informacja o redaktorach,
- hasła klasyfikacji przedmiotowej,
- rok publikacji,
- źródło,
- uwagi,
- szczegóły,
- charakterystyka opisu,

---

⁵ Z. Z a k r z e w s k i, *Tworzenie baz katalogowych – Vademecum dla początkujących*, EBIB „Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy” 1999, nr 6 [październik], [dostęp: 13.04.2009 r.], http://www.oss.wroc.pl/biuletyn/ebib06/3_zakrzewski.html.

- język publikacji,
- abstrakt.

Rys. 5. Formularz rejestracyjny danych bibliograficznych

Na przedstawionym formularzu (rys. 5) poszczególne elementy opisu bibliograficznego są rejestrowane z wykorzystaniem następujących pól zawierających:

- #150 – tytuł, dodatek do tytułu, nazwisko i imię autora, nazwisko i imię promotora,
- #153 – miejsce i rok powstania pracy,
- #154 – opis fizyczny dokumentu,
- #172 – uwagi (bibliografia, indeksy, abstrakty itp.),
- #180 – adnotacje (wydział, na którym powstała praca, nazwisko i imię recenzenta),
- #181 – sygnatura (nr inwentarzowy, miejsce przechowywania oryginału dokumentu).

W polu charakterystyka formalna określamy typ dokumentu używając 2-literowego kodu charakteryzującego daną pracę pod względem piśmienniczo-formalnym. Kod PN oznacza prace niepublikowane. W polu język określamy

język dokumentu, używając skrótu POL – polski. W polu klasyfikacja przedmiotowa polska rejestrujemy hasła klasyfikacji przedmiotowej. Opisy bibliograficzne posiadają drugi stopień szczegółowości.

Wyszukiwanie danych można prowadzić na dwa sposoby, poprzez indeksy i wyszukiwanie bezpośrednie. Poniżej na rys. 2 przedstawiono przykład dostępnych indeksów. Szczegółowa instrukcja wyszukiwania danych w bazie znajduje się na stronie internetowej⁶.

The screenshot shows a web browser window with the URL <http://expertus.asp.lodz.pl/>. The page title is "Bibliografia Akademii Sztuk Pięknych im. Wł. Strzebińskiego w Łodzi". Below the title, there is a search form with several input fields and a dropdown menu. The dropdown menu is open, showing a list of search criteria: "Autor", "Tytuł", "Tytuł - dowolne słowa", "Źródło", "Źródło - dowolne słowa", "Temat", "Temat - dowolne słowa", "Seria", "Seria - dowolne słowa", "Typ publikacji", "Język publikacji", "Autor i jednostka", "Jednostka organizacyjna autora", "Wydział", and "Dowolne słowa opisu". To the right of the dropdown menu, there are two "INDEKS" buttons. Below the search form, there are radio buttons for "maskowanie * lub \$" and "tylko całe wyrazy". At the bottom right, there are "SZUKAJ" and "ANULUJ" buttons.

Rys. 6. Indeksy wyszukiwawcze

Pola wyszukiwawcze są następujące: autor; tytuł; tytuł – dowolne słowa; źródło; źródło – dowolne słowa; temat; temat – dowolne słowa; typ publikacji; język publikacji; autor i jednostka; jednostka organizacyjna autora; wydział; dowolne słowa opisu.

Można dokonać wyboru formatu prezentacji odnalezionych rekordów:

- pełny,
- uproszczony.

Oprogramowanie internetowe jest uniwersalne pod względem platformy systemowej i może działać na serwerach WWW wykorzystujących różne procesory i systemy operacyjne. Baza będzie ogólnodostępna w Internecie.

⁶ *Bibliografia Akademii Sztuk Pięknych im. Wł. Strzebińskiego w Łodzi*, [dostęp: 14.04.2009], <http://expertus.asp.lodz.pl/>.

Zadania bazy

Podstawowym założeniem tworzenia takiej bibliografii jest jej szerokie udostępnianie.

Baza gromadzi w sposób odpowiednio uporządkowany i sklasyfikowany materiał dokumentujący działalność dydaktyczną uczelni. Stwarza możliwość dostępu do danych bibliograficznych, które dotychczas z różnych przyczyn (technicznych, formalnych itp.) były niedostępne dla użytkowników biblioteki. Baza spełnia następujące zadania:

- udostępnia i upowszechnia informację bibliograficzną;
- wspomaga pracę dydaktyczną i działalność naukową uczelni. Baza może służyć do sporządzania różnego rodzaju statystyk oraz badań i analiz naukowych;
- archiwizuje i przechowuje dane bibliograficzne.

Podsumowując: baza będzie stanowiła nowe dodatkowe źródło danych bibliograficznych dla użytkowników biblioteki, a dzięki łatwemu dostępowi do bazy może być wykorzystywana przez wszystkie grupy czytelników.

Bibliografia

- Battelle J., *Szukaj. Jak Google i konkurencja wywołali biznesową i kulturową rewolucję*, Warszawa 2006.
- Bibliotekarstwo*, red. Z. Żmigrodzki, Warszawa 1998.
- Biblioteki XXI wieku. Czy przetrwamy?* Materiały konferencyjne, Łódź 2006.
- Mayntz R., Holm K., Hubner P., *Wprowadzenie do metod socjologii empirycznej*, Warszawa 1985.
- Nowy Renesans. Granice nauki*, red. John Rockman, Warszawa 2005.
- Ostrowska D., *Od Web 2.0 do Biblioteki 2.0.*, „Bibliotekarz” 2008, nr 3.
- Sobocki M., *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Kraków 1999.
- Sordyłowa B., *Z problematyki bibliotek i informacji naukowe*, Warszawa 1997.

Źródła elektroniczne

- Bibliografia Akademii Sztuk Pięknych im. Wł. Strzemińskiego w Łodzi*, [dostęp: 14.04.2009], <http://expertus.asp.lodz.pl/>.
- Bibliografia prac magisterskich Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdańsku od r. 2000*, [dostęp: 14.04.2009]; <http://www.awfgda.expertus.com.pl/e/>.
- Federacja Bibliotek Cyfrowych, [dostęp: 12.04.2009], <http://fbc.pionier.net.pl/owoc>.
- Tomaszewska R., Polarczyk M., *Wybrane aspekty komunikacji społecznej w bibliotece akademickiej*, [dostęp: 14.04.2009], http://www.cbr.edu.pl/konf2005mat/html/tom_pol.html.
- Zakrzewski Z., *Tworzenie baz katalogowych – Vademecum dla początkujących*, EBIB „Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy” 1999, nr 6 [październik], [dostęp: 13.04.2009], http://www.oss.wroc.pl/biuletyn/ebib06/3_zakrzewski.html.